

Sygn. akt II Ca 576/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2016 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Elżbieta Żak

Sędzia Sądu Okręgowego Joanna Misztal-Konecka

Protokolant Maciej Bielak

po rozpoznaniu w dniu 1 grudnia 2016 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z powództwa J. S. i M. S.

przeciwko Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę kwoty 19910,44 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia zapłaty

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 5 maja 2016 roku, w sprawie (...)

I. zmienia częściowo zaskarżony wyrok:

1) w punkcie I w ten sposób, że zasądzoną od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. solidarnie na rzecz J. S. i M. S. kwotę 17860,32 zł (siedemnaście tysięcy osiemset sześćdziesiąt złotych trzydzieści dwa grosze) z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty obniża do kwoty 4832,81 zł (cztery tysiące osiemset trzydzieści dwa złote osiemdziesiąt jeden groszy) z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty i oddala powództwo również w części obejmującej żądanie zasądzenia solidarnie kwoty 13027,51 zł (trzynaście tysięcy dwadzieścia siedem złotych pięćdziesiąt jeden groszy) z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie III i V w ten sposób, że zasądza od J. S. i M. S. na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty po 1065,63 zł (tysiąc sześćdziesiąt pięć złotych sześćdziesiąt trzy grosze) od każdego z nich tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. zasądza od J. S. i M. S. na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty po 1530,20 zł (tysiąc pięćset trzydzieści złotych dwadzieścia groszy) od każdego z nich tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Joanna Misztal-Konecka Dariusz Iskra Elżbieta Żak

Sygn. akt II Ca 576/16

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 16 czerwca 2014 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego w P. w dniu 20 czerwca 2014 roku (k. 63), powodowie – J. S. i M. S., reprezentowani przez pełnomocnika, wniesli o zasądzenie od pozwanego – Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. solidarnie na rzecz powodów kwoty 19910,44 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za zdarzenie z dnia 30 stycznia 2013 roku, na skutek którego doszło do uszkodzenia budynku garażu należącego do powodów, położonego w J., objętego ubezpieczeniem z tytułu polisy (...) oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych (k. 2-7).

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że w dniu 30 stycznia 2013 roku w J. doszło do zdarzenia w postaci uszkodzenia budynku garażu. Budynek ten był ubezpieczony w Towarzystwie (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. w związku z umową ubezpieczenia numer (...), a suma ubezpieczenia wynosiła 65000 zł.

Powodowie wskazali, że szkoda została niezwłocznie zgłoszona do pozwanego ubezpieczyciela, w toku likwidacji szkody pozwany uznał swoją odpowiedzialność za zgłoszoną szkodę i przyznał powodom odszkodowanie w kwocie 17006,77 zł. Powodowie nie zgodzili się ze stanowiskiem ubezpieczyciela, gdyż ceny jednostkowe w sporządzonym przez ubezpieczyciela kosztorysie były zaniżone, dlatego domagali się od pozwanego pozostałej kwoty 22935,33 zł, gdyż zdaniem powodów rzeczywista szkoda, jaką ponieśli, wynosiła 40002,10 zł.

Powodowie wskazali, że na skutek wezwań do zapłaty oraz zawiadzenia do próby ugodowej ubezpieczyciel zweryfikował wartość szkody i dodatkowo wypłacił powodom 3024,89 zł.

*

W odpowiedzi na pozew z dnia 23 grudnia 2014 roku Towarzystwo (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. nie uznała powództwa i wniosła o jego oddalenie oraz o zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych (k. 77-80v).

*

Wyrokiem z dnia 5 maja 2016 roku Sąd Rejonowy w P.

I. zasądził od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na solidarnie rzecz J. S. i M. S. kwotę 17860,32 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku, a od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty z odsetkami ustawowymi za opóźnienie;

II. oddalił powództwo w pozostałej części;

III. zasądził od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na solidarnie rzecz J. S. i M. S. kwotę 2826 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

IV. oddalił w pozostałej części wniosek J. S. i M. S. o zasądzenie od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. kosztów procesu;

V. oddalił wniosek Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. o zasądzenie od J. S. i M. S. kosztów procesu;

VI. nakazał zwrócić J. S. i M. S. solidarnie od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w P. kwotę 1337,84 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki na pokrycie wydatków (k. 267).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że J. S. i M. S. są współwłaścicielami gospodarstwa rolnego, położonego w J., gmina G.. Integralną częścią tego gospodarstwa jest siedlisko urządzone na nieruchomości nr(...), na której usytuowane są zabudowania gospodarcze, w tym wzniesiony w 1995 roku garaż służący do przechowywania maszyn rolniczych.

Sąd Rejonowy ustalił, że budynek garażu wybudowany był na betonowych fundamentach. Ściany garażu wzniesione zostały z pustaków i cegły, a jego pokrycie dachowe stanowiła blacha ocynkowana na sosnowych krokwiach. Krokwie te podtrzymywała metalowa konstrukcja, umocowana na słupach z cegły. W budynku tym, o wymiarach 24 m na 8,3 m, były cztery bramy wjazdowe, w tym jedna metalowa, a trzy drewniane.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 28 stycznia 2013 roku J. S. zawarł z Towarzystwem (...) Spółką Akcyjną w W. umowę obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych na okres od dnia 19 stycznia 2013 roku do dnia 18 stycznia 2014 roku. J. S. ubezpieczył od zdarzeń losowych między innymi budynek garażu na kwotę 65000 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 30 stycznia 2013 roku, pod naporem śniegu, uszkodzeniu uległ budynek garażu. Do przywrócenia tego budynku do stanu sprzed 30 stycznia 2013 roku należy wymienić na nowe: pokrycie dachu z blachy płaskiej wraz z obróbkami, drewnianą więźbę dachową, stalowe elementy tej więźby. Należy rozebrać trzy szczyty uszkodzonego muru z bloczka betonowego wraz z wieńcem żelbetonowym i odtworzyć stan tych szczytów sprzed szkody, przemurować pęknięte mury garażu, rozebrać dwa uszkodzone słupy bramowe wraz z nadprożami i wieńcem żelbetonowym, odtworzyć uszkodzone słupy wraz z wieńcem i nadprożami, rozebrać i odtworzyć komin oraz popękane „nadmurówki” z cegły.

Sąd Rejonowy ustalił, że na dzień 30 stycznia 2013 roku stopień zużycia elementów żelbetonowych tego budynku wynosił 18%, drewnianych elementów więźby dachowej – 50,4%, a pokrycia dachu blachą płaską i obróbek blacharskich – 68,4%. Koszt odbudowy tego budynku, z uwzględnieniem prac rozbiórkowych, robót odtworzeniowych i wartości odzyskanych materiałów, na pierwszy kwartał 2013 roku wynosi kwotę 30855,27 zł netto, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług (23%) w kwocie 7096,71 zł – łącznie 37951,98 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że o zaistniałej szkodzie ubezpieczyciel został zawiadomiony w dniu 1 lutego 2013 roku przez J. S.. Po dokonaniu w dniu 9 lutego 2013 roku oględzin uszkodzonego w dniu 30 stycznia 2013 roku budynku garażu, decyzją z dnia 28 marca 2013 roku ubezpieczyciel ustalił wysokość należnego J. S. i M. S. odszkodowania na kwotę 17066,76 zł, wypłacając J. S. i M. S. odszkodowanie w kwotach po 8533,38 zł każdemu z nich.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 11 października 2013 roku pełnomocnik J. S. i M. S., po uprzednim ostatecznym przedsądowym wezwaniu ubezpieczyciela do zapłaty kwoty 22935,33 zł tytułem odszkodowania za szkodę z dnia 30 stycznia 2013 roku, złożył do Sądu Rejonowego (...) w W. wniosek o zawiązanie Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. do próby ugodowej. Pomiędzy wnioskodawcami a przeciwnikiem w sprawie II Co 3117/13 nie doszło do zawarcia ugody.

Sąd Rejonowy ustalił, że po ponownej analizie akt szkody, w dniu 14 kwietnia 2014 roku ubezpieczyciel wypłacił J. S. i M. S. dodatkowo odszkodowanie w kwocie 3024,89 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że J. S. i M. S. nie dokonywali odbudowy ani remontu uszkodzonego w dniu 30 stycznia 2013 roku budynku garażu.

Sąd Rejonowy wskazał, że jedyną sporną okolicznością pomiędzy stronami – w zakresie ustalonego w uzasadnieniu stanu faktycznego – była kwestia wysokości należnego powodowi odszkodowania za skutki zdarzenia z dnia 30 stycznia 2013 roku. Na tę okoliczność Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu budownictwa A. D.. Sąd Rejonowy uznał tę opinię za wiarygodną i przyjął za podstawę ustaleń faktycznych w sprawie.

Sąd Rejonowy wskazał, że z przepisów art. 805 § 1 i 2 k.c. wynika, że przez umowę ubezpieczenia zakład ubezpieczeń zobowiązuje się przy ubezpieczeniu majątkowym zapłacić odszkodowanie za szkodę powstałą wskutek przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić umówioną składkę.

Sąd wskazał, że „uszczegółowieniem” przepisów Kodeksu cywilnego są przepisy ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli

Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124 poz. 1152 ze zm.) oraz tekst ogólnych warunków ubezpieczenia, stanowiący integralną część umów zawieranych z ubezpieczycielem.

Sąd wskazał, że ubezpieczenia budynków rolniczych mają charakter ubezpieczeń obowiązkowych (art. 59 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku), a przepis art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku stanowi, że odszkodowanie z ubezpieczenia mienia musi odpowiadać wysokości szkody oraz mieścić się w granicach sumy ubezpieczenia. Metody ustalania wysokości szkody budynków rolniczych normuje art. 68 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, który w tym zakresie stanowi przepis szczególny w stosunku do ogólnych przepisów prawa cywilnego (art. 361 k.c.).

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych i wskazał, że wysokość należnego powodom odszkodowania utożsamiać należy z kosztem przywrócenia zabudowań garażu do stanu sprzed szkody. Skoro wykazany przez biegłego A. D. w opinii koszt odbudowy tego budynku z uwzględnieniem prac rozbiórkowych, robót odtworzeniowych i wartości odzyskanych materiałów odpowiada kwocie 30855,27 zł netto, powiększonej o 23% stawkę podatku od towarów i usług w kwocie 7096,71 zł (łącznie 37951,98 zł), to Sąd uznał, że kwota 37951,98 zł niezbędna jest do odbudowy garażu, a zatem do przywrócenia tego budynku do stanu sprzed szkody. W celu odtworzenia stanu tej zabudowy do stanu sprzed zaistnienia szkody powodowie muszą ponieść pełnowartościowe nakłady na zakup nowych materiałów i usług.

Sąd Rejonowy uznał, że bez wpływu na wysokość odszkodowania, w świetle art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku, pozostaje kwestia stopnia zużycia przedmiotowego budynku. Strona pozwana nie wykazała bowiem, aby suma ubezpieczenia garażu, określona w umowie na kwotę 65000 zł, ustalona została według rzeczywistej jego wartości.

Sąd wskazał również, że opinia biegłego A. D., w której biegły z zakresu budownictwa wylicza koszt odbudowy tego budynku z uwzględnieniem prac rozbiórkowych, robót odtworzeniowych i wartości odzyskanych materiałów na kwotę 30855,27 zł netto, nie była kwestionowana przez żadną ze stron.

Sąd uznał, że należne powodom odszkodowanie odpowiada tej kwocie, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług wynoszącą 23%. Sąd podzielił opinię biegłego A. D., który w opinii wskazał, że wartość odszkodowania netto (30855,27 zł), powinna być powiększona o stawkę podatku od towarów i usług wynoszącą 23%, a nie o stawkę tego podatku wynoszącą 8%, skoro przedmiotowy garaż był budynkiem gospodarczym, a nie mieszkalnym.

Sąd wskazał, że ubezpieczyciel, likwidując przedmiotową szkodę, wyliczył ostatecznie wartość odszkodowania na kwotę 20091,66 zł brutto, która to kwota obejmowała także stawkę podatku od towarów i usług wynoszącą 23%.

W związku z tym, że powodowie otrzymali już odszkodowanie w kwocie 20091,66 zł, Sąd Rejonowy uznał, że na rzecz powodów należy zasądzić różnicę pomiędzy wyliczoną przez biegłego wartością kosztów odbudowy tego budynku (37951,98 zł brutto) a kwotą już wypłaconą. Różnica ta wynosi 17860,32 zł.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 481 § 1 k.c. oraz art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych i wskazał, że w rozpoznawanej sprawie powodowie zgłosili szkodę w dniu 1 lutego 2013 roku, a tym samym należy uznać, iż ubezpieczyciel już od dnia 4 marca 2013 roku znalazł się w zwłoce ze spełnieniem świadczenia, co uzasadnia zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów odsetek ustawowych od kwoty 17860,32 zł od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku, zaś od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty ustawowych odsetek za opóźnienie.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięć o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepis art. 100 k.p.c., a jako podstawę prawną rozstrzygnięcia zawartego w punkcie VI wyroku przepis art. 84 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

*

Od wyroku Sądu Rejonowego w Puławach z dnia 5 maja 2016 roku apelację wniósł pozwany, wskazując, że zaskarża ten wyrok częściowo, a mianowicie:

- 1) w punkcie I zakresie zasądzającym kwotę 13027,51 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia zapłaty;
- 2) w punktach III i V w całości.

Pozwany zarzucił:

„I. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1. art. 68 ust. 1 pkt. 2 i art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych. Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124. poz. 1152, ze zm.) zwanej dalej „ustawą” w związku z art. 70 ust. 2 pkt. 1 ustawy poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu przez Sąd I instancji, że wysokość odszkodowania winna uwzględniać pełną kwotę kosztów poniesioną w związku z usuwaniem skutków zdarzenia w sytuacji, gdy wartość odszkodowania winna zostać pomniejszona o odpowiedni wskaźnik zużycia technicznego budynku powodów ustalony przez opiniującego w sprawie biegłego;

2. art. 361 k.c. w zw. z art. 824¹ § 1 k.c. oraz poprzez ich błędną wykładnię i ostatecznie przekroczenie zasady, iż odszkodowanie nie może przekraczać wysokości szkody pozostającej w adekwatnym związku przyczynowo skutkowym ze szkodą;

II. Naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

1. dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny dowodów, polegającej na przyjęciu, że kwota ustalonego odszkodowania nie powinna obejmować stopnia zużycia technicznego budynku w wysokości ustalonej przez opiniującego w sprawie biegłego z zakresu budownictwa;

2. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, co manifestuje się błędną supozycją, że pozwana nie wykazała, aby suma ubezpieczenia garażu określona w umowie ubezpieczenia na kwotę 65.000 zł ustalona została według rzeczywistej jego wartości, chociaż okoliczność ta wynika bezpośrednio z treści łączącej strony umowy ubezpieczenia-polisy”.

Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez:

„1) zasądzenie na rzecz powodów solidarnie kwoty 4.832,81 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28.03.2013 r. do dnia 31.12.2015 r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 1.01.2016 r. zapłaty;

2) oddalenie powództwa w pozostałym zakresie;

3) zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego za pierwszą instancję według norm przepisanych;

4) zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

5) ewentualnie jego uchylenie i przekazanie sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i pozostawienie Sądowi I instancji do rozstrzygnięcia kwestii kosztów postępowania za I i II instancję” (k. 281-284v).

*

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik pozwanego popierał apelację. Pełnomocnik powodów wnosił o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 298v).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna w całym zakresie zaskarżenia, chociaż nie wszystkie podniesione w niej zarzuty są trafne.

Na wstępie należy wskazać, że wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony częściowo w zakresie obejmującym rozstrzygnięcie zawarte w punkcie I, a mianowicie w zakresie zasądzającym kwotę 13027,51 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia zapłaty.

Wyrok z dnia 13 czerwca 2016 roku został zaskarżony również w części obejmującej rozstrzygnięcia zawarte w punktach III, IV i V, gdyż rozstrzygnięcia te dotyczą łącznie zagadnienia kosztów procesu za pierwszą instancję, a w związku z tym stanowią jedną całość.

÷

Uzasadniony jest zarzut apelacji, że Sąd pierwszej instancji dokonał częściowo nieprawidłowych ustaleń faktycznych w sprawie.

Przepis art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych stanowi, że sumę ubezpieczenia, odrębnie dla każdego budynku rolniczego, ustala ubezpieczający z zakładem ubezpieczeń.

Przepis art. 70 ust. 2 tej ustawy stanowi, że suma ubezpieczenia budynku rolniczego może odpowiadać wartości:

1) rzeczywistej tego budynku, przez którą rozumie się wartość w stanie nowym w dniu zawarcia umowy, pomniejszoną o stopień zużycia budynku rolniczego;

2) nowej – w odniesieniu do budynków nowych oraz takich, których stopień zużycia w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia nie przekracza 10%.

Określenie sposobu, a tym samym pośrednio wysokości sumy ubezpieczenia przy obowiązkowym ubezpieczeniu budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (ubezpieczeniu budynków rolniczych), nie jest pozostawione swobodnemu uznaniu stron umowy ubezpieczenia, ale podlega szczegółowej regulacji, o której mowa w przepisach art. 70 ust. 2-4 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku. Zajęcie stanowiska odmiennego prowadziłoby do wniosku, że przepisy art. 70 ust. 2-4 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku mają jedynie charakter dyspozytywny, albo że wręcz są zbędne¹.

Z przepisu art. 70 ust. 2-4 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych wynika zatem, że suma ubezpieczenia w odniesieniu do takich budynków, których stopień zużycia w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia przekracza 10% powinna zostać ustalona na podstawie art. 70 ust. 2 pkt 1 tej ustawy, a więc jako odpowiadająca wartości rzeczywistej tego budynku, przez którą rozumie się wartość w stanie nowym w dniu zawarcia umowy, pomniejszoną o stopień zużycia budynku rolniczego.

Nie jest zatem możliwe ustalenie sumy ubezpieczenia w odniesieniu do takich budynków według nowej ich wartości (art. 70 ust. 2 pkt 2 ustawy).

W rozpoznawanej sprawie okolicznością bezsporną było to, że ubezpieczony budynek wybudowany został w 1995 roku. Na dzień 30 stycznia 2013 roku stopień zużycia elementów żelbetonowych tego budynku wynosił 18%, drewnianych elementów więźby dachowej – 50,4%, a pokrycia dachu blachą płaską i obróbek blacharskich – 68,4%.

Nie ma przy tym podstaw faktycznych, aby zakładać, że w dniu 28 stycznia 2013 roku, w którym zawarta została umowa ubezpieczenia, a więc na trzy dni przed zaistnieniem zdarzenia ubezpieczeniowego, stopień zużycia budynku był inny.

W treści polisy wyraźnie wskazano, że garaż wybudowany został w 1995 roku (k. 11). W treści polisy wskazano również stopień zużycia budynku, co jednoznacznie wskazuje na fakt, że wysokość sumy ubezpieczenia nie była określana jako mająca odpowiadać nowej wartości budynku. Wprawdzie w umowie wskazany został stopień zużycia budynku na 15%, jednak okoliczność ta miała służyć wyłącznie do określenia wysokości sumy ubezpieczenia i nie odpowiadała rzeczywistemu stopniowi zużycia budynku. Ta ostatnia okoliczność wynika z opinii biegłego A. D., z której dowód przeprowadził Sąd pierwszej instancji.

Zwrócić należy również uwagę, że w rozpoznawanej sprawie nawet strony procesu nie twierdziły, aby suma ubezpieczenia określona w umowie z dnia 28 stycznia 2013 roku w odniesieniu do budynku garażu, określona była według wartości nowej, a nie rzeczywistej.

Z powyższych ustaleń i przytoczonych dowodów wynika, że uzasadniony jest podniesiony w apelacji zarzut sprzeczności² z zebrany w sprawie materiałem dowodowym w odniesieniu do ustalenia Sądu pierwszej instancji, że suma ubezpieczenia, wskazana w umowie z dnia 28 stycznia 2013 roku w odniesieniu do garażu, określona została według wartości nowej. Wprawdzie Sąd Rejonowy nie użył wprost określenia na dokonanie takiego właśnie ustalenia, gdyż stwierdził, iż pozwany nie wykazał, aby suma ubezpieczenia garażu, określona w umowie na kwotę 65000 zł, ustalona została według rzeczywistej jego wartości, jednak wniosek co do takiego ustalenia nasuwa się w wyniku wnioskowania z przeciwieństwa. Ustawa z dnia 22 maja 2003 roku przewiduje bowiem jedynie dwa sposoby (dwie możliwości) ustalenia sumy ubezpieczenia budynku.

W uchwale z dnia 18 listopada 2015 roku, III CZP 71/153, Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że ustalenie wysokości szkody w razie niepodjęcia odbudowy, naprawy lub remontu budynku wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego (art. 68 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych) następuje z uwzględnieniem stopnia zużycia budynku; odszkodowanie wypłaca się w kwocie odpowiadającej wysokości szkody, nie większej jednak od sumy ubezpieczenia ustalonej w umowie.

W związku z powyższym należy uznać, że szkoda, jaka wystąpiła w budynku ubezpieczonym przez powodów, wyniosła **24924,47 zł** (brutto), zgodnie z opinią biegłego A. D.. Szkoda w tej wysokości uwzględnia istniejący w chwili jej zaistnienia stopień zużycia ubezpieczonego budynku.

Ubezpieczyciel wypłacił obojgu powodom świadczenie ubezpieczeniowe w łącznej kwocie **20091,66 zł**, co jest okolicznością bezsporną. Do zapłaty przez ubezpieczyciela pozostała zatem kwota **4832,81 zł**.

$$24924,47 \text{ zł} - 20091,66 \text{ zł} = 4832,81 \text{ zł}$$

÷

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił częściowo zaskarżony wyrok:

1) w punkcie I w ten sposób, że zasądzoną od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. solidarnie na rzecz J. S. i M. S. kwotę 17860,32 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty obniżył do kwoty 4832,81 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za

opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty i oddalił powództwo również w części obejmującej żądanie zasądzenia solidarnie kwoty 13027,51 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 28 marca 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie III i V w ten sposób, że zasądził od J. S. i M. S. na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty po 1065,63 zł od każdego z nich tytułem zwrotu kosztów procesu.

Zmiana zaskarżonego wyroku w punkcie III i V jest konsekwencją częściowej zmiany wyroku w punkcie I.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję stanowi przepis art. 100 zd. 1 k.p.c., który stanowi, że w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Z uwagi na to, że powództwo zostało częściowo oddalone, Sąd Okręgowy stosunkowo rozdzielił koszty procesu pomiędzy stronami, mając na względzie fakt, w jakiej części żądanie pozwu zostało uwzględnione.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w postanowieniu z dnia 31 stycznia 1991 roku, II CZ 255/90 (OSP 1991, z. 11, poz. 279), stosunkowy podział kosztów procesu (art. 100 k.p.c.) dotyczy ich całości, co oznacza przyjęcie za podstawę obliczeń sumy należności obu stron, ustalonych stosownie do zasad z art. 98 § 2 i 3 k.p.c. (oraz art. 99 k.p.c.), w wypadkach tam wskazanych. Sumę tę dzieli się proporcjonalnie do stosunku, w jakim strony utrzymały się ze swymi roszczeniami lub obroną, otrzymując w wyniku kwoty, stanowiące ich udziały w całości kosztów. Jeżeli poniesione przez stronę koszty przewyższają obciążający ją udział – zasądzeniu na jej rzecz podlega różnica.

Ogółem koszty procesu w rozpoznawanej sprawie wyniosły w pierwszej instancji **7577,26 zł**.

Powodowie ponieśli koszty w kwocie **3627,46 zł**, obejmujące:

a) opłatę od pozwu – **996 zł** (k. 62, 66),

b) opłaty skarbowe od pełnomocnictw procesowych – **34 zł** (k. 10),

c) opłaty pocztowe za przesłanie przesyłek poleconych zawierających pisma procesowe kierowane do Sądu oraz do pełnomocnika strony przeciwnej, których złożenie było niezbędne do celowego dochodzenia praw – **5,90 zł** (k. 63), **4,20 zł** (k. 69), **4,20 zł** (k. 174), **4,20 zł** (k. 177), **4,20 zł** (k. 234-235), **4,20 zł** (k. 238), **4,20 zł** (k. 250), **4,20 zł** (k. 253),

d) wynagrodzenie pełnomocnika procesowego będącego adwokatem – **2400 zł**, ustalone na podstawie § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 461 – tekst jednolity ze zmianami) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1800 ze zmianą),

e) wykorzystaną część zaliczki na poczet kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego – **162,16 zł** (k. 180, 232).

Pozwany poniósł koszty w kwocie **3949,80 zł**, obejmujące:

a) opłatę skarbową od pełnomocnictwa procesowego – **17 zł** (k. 84),

b) opłaty pocztowe za przesłanie przesyłek poleconych zawierających pisma procesowe kierowane do Sądu oraz do pełnomocnika strony przeciwnej, których złożenie było niezbędne do celowej obrony – **5,90 zł** (k. 156), **5,90 zł** (k. 157), **4,20 zł** (k. 247), **4,20 zł** (k. 248), **4,20 zł** (k. 257), **4,20 zł** (k. 258), **4,20 zł** (k. 260),

c) wynagrodzenie pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym – **2400 zł**, ustalone na podstawie § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego

ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490 – tekst jednolity ze zmianami) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1804 ze zmianą),

d) wykorzystaną w całości zaliczkę na poczet kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego – **1500 zł** (k. 232).

Pozwany przegrał sprawę w **0,24** części, ponieważ w takim zakresie zostało uwzględnione żądanie pozwu (4832,81 zł : 19910,44 zł = 0,24). Powodowie przegrali sprawę w **0,76** części.

Udział w sumie kosztów procesu obciążający pozwanego wynosi **1818,54 zł** (= 7577,26 zł · 0,24). Udział w sumie kosztów procesu obciążający powodów wynosi **5758,72 zł**.

Ponieważ poniesione przez pozwanego koszty (3949,80 zł) o **2131,26 zł** przewyższają obciążający go udział, zasądzeniu na jego rzecz tytułem zwrotu kosztów procesu podlega ta właśnie różnica. Kwotę tę Sąd Okręgowy zasądził w równych częściach od każdego z powodów – po **1065,63 zł**.

*

Nie jest zasadny wniosek apelacji o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Z przepisów art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wynika, że uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić tylko w razie stwierdzenia nieważności postępowania, w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Dodatkową podstawę prawną uchylenia wyroku stanowi przepis art. 505¹² § 1 k.p.c., mający zastosowanie w postępowaniu uproszczonym. Przepis ten stanowi, że jeżeli sąd drugiej instancji stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania.

W ocenie Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie nie zachodzi żadna ze wskazanych wyżej podstaw uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Postępowanie przed Sądem pierwszej instancji nie jest dotknięte nieważnością. Sąd ten rozpoznał istotę sprawy, analizując zasadność żądania pozwu z punktu widzenia okoliczności faktycznych przytoczonych jako podstawa faktyczna powództwa i rozpoznając zarzuty podniesione przez pozwanego. Wydanie wyroku przez Sąd Okręgowy nie wymaga również przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, ani też nawet uzupełniania, czy powtarzania postępowania dowodowego.

Rozpoznawana sprawa nie podlegała rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym i nie została rozpoznana w postępowaniu uproszczonym.

Należy także zwrócić uwagę, że pozwany nie przytacza w apelacji zarzutów, których uwzględnienie mogłoby skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku.

÷

Nie są uzasadnione zarzuty naruszenia prawa materialnego podniesione w apelacji.

Zarzuty przytoczone w punkcie I. części wstępnej apelacji pozostają przy tym w prawnej sprzeczności z zarzutami przytoczonymi w punkcie II.2. części wstępnej apelacji. Z jednej bowiem strony pozwany zarzuca naruszenie przepisów prawa materialnego przez Sąd pierwszej instancji, a z drugiej kwestionuje prawidłowość ustaleń faktycznych, które stanowiły podstawę faktyczną zastosowania przepisów prawa materialnego.

Naruszenie prawa materialnego może nastąpić bądź przez jego błędną wykładnię, bądź przez jego niewłaściwe zastosowanie, nie zaś przez błędne ustalenia faktyczne⁴. Zarzut naruszenia prawa materialnego ma rację bytu wówczas, gdy sąd dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, a tylko nie zastosował odpowiednich przepisów prawa materialnego, niewłaściwie je zastosował lub też dokonał błędnej ich wykładni. W takich wypadkach naruszenie prawa materialnego ma charakter pierwotny i może stanowić podstawę zarzutu apelacyjnego.

Jeżeli natomiast sąd pierwszej instancji dokona nieprawidłowych ustaleń faktycznych i stosownie do tych ustaleń zastosuje lub nie określone przepisy prawa materialnego, to naruszenie prawa materialnego ma charakter wtórny, gdyż jest pochodną nieprawidłowych ustaleń faktycznych. W takim przypadku nie następuje naruszenie prawa materialnego w znaczeniu ścisłym, a podnoszenie wówczas takiego zarzutu jest bezprzedmiotowe.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy nieprawidłowo ustalił, że suma ubezpieczenia wskazana w umowie ubezpieczenia określona została według nowej wartości budynku, co zostało wyjaśnione we wcześniejszej części uzasadnienia.

Pozostałe ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji są prawidłowe.

Nie jest uzasadniony zarzut naruszenia przepisów art. 361 k.c. w zw. z art. 824¹ § 1 k.c.

Przepis art. 361 k.c. nie miał w ogóle zastosowania w rozpoznawanej sprawie. Powołany przepis dotyczy odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym (art. 415 k.c. i następne), jak również odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, które istniało wcześniej, niż powstała szkoda (art. 471 k.c. i następne).

Przepis art. 361 k.c. nie dotyczy natomiast wykonania zobowiązania wynikającego z czynności prawnej.

W rozpoznawanej sprawie powodowi dochodzili od pozwanego wykonania zobowiązania wynikającego z umowy ubezpieczenia mienia. Wprawdzie przepis art. 805 § 2 pkt 1 k.c. stanowi, że świadczenie ubezpieczyciela polega w szczególności na zapłacie: przy ubezpieczeniu majątkowym – określonego odszkodowania za szkodę powstałą wskutek przewidzianego w umowie wypadku, jednak świadczenie to, nazwane „odszkodowaniem” jest świadczeniem głównym wynikającym z umowy ubezpieczenia, nie zaś odszkodowaniem, o którym mowa w art. 361 k.c.

Przepis art. 67 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych określa w sposób całkowicie samodzielny i odrębny od przepisu art. 361 § 1 k.c. zdarzenia prawne (zdarzenia ubezpieczeniowe), zaistnieniem których powstaje po stronie ubezpieczyciela obowiązek zapłaty świadczenia ubezpieczeniowego wynikającego z umowy ubezpieczenia budynku wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego (budynku rolniczego).

Przepisy ustawy z dnia 22 maja 2003 roku (jak wyżej) oraz przepisu Kodeksu cywilnego (dotyczące umowy ubezpieczenia mienia) całkowicie samodzielnie i odrębnie od przepisu art. 361 § 2 k.c. regulują zakres świadczenia ubezpieczeniowego wynikającego z umowy ubezpieczenia budynku wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego (budynku rolniczego).

Nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia przepisu art. 824¹ § 1 k.c. Zasądzenie przez Sąd Rejonowy świadczenia ubezpieczeniowego („odszkodowania”) we wskazanej w wyroku wysokości nie wynikało z określenia tej wysokości w sposób nieadekwatny do okoliczności faktycznych ustalonych przez ten Sąd, lecz było właśnie konsekwencją tych ustaleń.

W związku z tym, że Sąd Okręgowy dokonał ustaleń faktycznych częściowo odmiennych od ustaleń Sądu pierwszej instancji, zaskarżony wyrok został częściowo zmieniony, a powództwo oddalone w zaskarżonej części. Było to

jednak konsekwencją dokonania częściowo odmiennych ustaleń faktycznych przez Sąd drugiej instancji, nie zaś konsekwencją naruszenia przepisu art. 824¹ § 1 k.c. przez Sąd Rejonowy.

÷

Nie jest uzasadniony zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. w takiej postaci, w jakiej został on sformułowany w apelacji.

Przede wszystkim należy wskazać, że zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. i zarzut sprzeczności ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wzajemnie się wykluczają.

Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. może polegać na błędnym uznaniu, że przeprowadzony w sprawie dowód ma moc dowodową i jest wiarygodny, albo że nie ma mocy dowodowej lub nie jest wiarygodny. Rzeczą strony, która zgłasza taki zarzut, jest wykazanie, że przy ocenie wiarygodności i mocy dowodowej konkretnego dowodu, na podstawie którego sąd dokonał ustalenia faktycznego albo który uznał za niewiarygodny i w związku z tym pominął przy dokonywaniu ustaleń faktycznych, przekroczone granice swobodnej oceny dowodów, a nadto iż miało to istotny wpływ na wynik sprawy.

Zarzut sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego ma natomiast rację bytu wówczas, gdy zachodzi sprzeczność pomiędzy ustaleniami faktycznymi sądu a dowodami, które sąd ten uznał za wiarygodne. W sytuacji, gdy określony dowód czy dowody nie zostały uznane przez sąd za wiarygodne, a strona lub uczestnik postępowania uważa, że ocena ta nie jest trafna i, że dowody te powinny stanowić podstawę ustaleń faktycznych w danej sprawie, podnoszenie zarzutu sprzeczności ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego jest bezprzedmiotowe, gdyż sprzeczność taka w rzeczywistości nie zachodzi. W takiej sytuacji zarzuty strony lub uczestnika postępowania powinny dotyczyć przebiegu postępowania dowodowego lub oceny dowodów. W przypadku uznania takich zarzutów za zasadne odmienna ocena materiału dowodowego przez sąd drugiej instancji może prowadzić do odmiennych ustaleń faktycznych niż dokonane przez sąd pierwszej instancji. Odmienne ustalenia faktyczne nie są wówczas wynikiem przyjęcia, że zachodziła sprzeczność pomiędzy zebrany materiałem a przeprowadzonymi dowodami, ale są konsekwencją uznania za wiarygodne tych dowodów, które nie stanowiły podstawy ustaleń sądu pierwszej instancji, gdyż zostały uznane przez ten sąd za niewiarygodne lub też nie zostały przyjęte za podstawę ustaleń z innych przyczyn.

Jeżeli wnoszący apelację formułuje zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., uzasadniając go tym, że zachodzi sprzeczność ustaleń z treścią materiału dowodowego, to taki zarzut nie można uznać za uzasadniony⁵.

Treść zarzut przytoczonego w punkcie II.1. części wstępnej apelacji wskazuje, że zarzut ten dotyczy w istocie prawidłowości zastosowania prawa materialnego przez Sąd Rejonowy, a nie oceny dowodów.

*

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zasądził od J. S. i M. S. na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwoty po 1530,20 zł od każdego z nich tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

W związku z tym, że apelacja pozwanego została uwzględniona w całym zakresie zaskarżenia, powodowie są stroną przegrywającą sprawę w całości w postępowaniu odwoławczym. Powinni zatem zwrócić pozwanemu koszty pozwanego związane z postępowaniem odwoławczym. Koszty te obejmują:

a) opłatę od apelacji – **652 zł** (k. 279, 285),

b) wynagrodzenie pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym – **2400 zł**, ustalone na podstawie § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1804) w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 3 października 2016 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2016 roku, poz. 1667),

c) opłaty pocztowe za przesłanie przesyłek poleconych obejmujących wnioski o sporządzenie uzasadnienia wyroku oraz apelację – **4,20 zł** (k. 276), **4,20 zł** (k. 286).

Na podstawie art. 105 § 1 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zasądził zwrot kosztów w sposób podzielny, w częściach równych od każdego z powodów.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Joanna Misztal-Konecka Dariusz Iskra Elżbieta Żak

1 Por. J. Nawracała, Komentarz do art.70 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Lex.

2 Nie oznacza to, że został naruszony przepis art. 233 § 1 k.p.c., co zostanie wyjaśnione w dalszej części uzasadnienia.

3 Lex nr nr 1855145

4 Por.: postanowienie SN z dnia 28 maja 1999 roku, I CKN 276/99, Prokuratura i Prawo 1999, nr 11-12, poz. 34; wyrok SN z dnia 19 stycznia 1998 roku, I CKN 424/97, OSN C 1998, z. 9, poz. 36; uzasadnienie postanowienia z dnia 28 marca 2003 roku, IV CKN 1961/00, Lex nr 80241.

5 Wyrok SN z dnia 15 września 2005 roku, II CK 59/05, Lex nr 385605; wyrok SN z dnia 18 stycznia 2002 r., I CKN 132/01, Lex nr 53144.